

.-

POGLED NA SVET I ORGANIZACIJA

Narodna drZava, ciju sam opštu sliku pokušao da dam u krupnim crtama, se po sebi još ne ostvaruje prostim spoznavanjem onog što je toj dr1;avi neophodno. Nije dovoljno znati kako narodna drZava treba da izgleda. Mnogo vaZniji je problem njenog nastanka. Ne sme se očekivati da će današnje partije, koje su ipak u prvom redu u1;ivaoci današnje dr1;ave, same od sebe se preobrtiti i iz nezvaničnih delova izmeniti svoj trenutni stav. To je utoliko manje moguće, jer su njihovi stvarni vodeći elementi uvek samo Jevreji i opet Jevreji. Razvoj koji sada pro1;ivljavamo, bi, međutim, ako bi se neometano dalje odvijao, jednog dana dospeo do svejevrejskog prorocanstva - Jevrejin bi zaista po1;derao narode ove Zemlje, postao bi njihov gospodar. Tako on nasuprot milionima nemackih "burfuja" i "proletera", koji ponajviše iz indolencije i gluposti, zajedno sa kukavičlukom, kaskaju u svoju propast, sigurno, u najvišu svest o svom budućem cilju sledi svoj put. Partija koju on vodi, ne mo1;e dakle braniti nijedne druge interese osim njegovih, ovi sa interesima arijevskih nroda, međutim nemaju ništa zajedničko.

Ako se dakle 1;eli pokušati da se idealna slika narodne drZave prevede u realnu stvarnost, onda se mora, nezavisno od dosadašnjih sila javnog 1;ivota, potražiti nova snaga, koja je voljna i sposobna, da preuzme borbu za takav ideal. Jer se ovde radi o borbi, ukoliko prvi zadatak ne glasi: stvaranje novog narodnog shvatanja drZave, već pre svega otklanjanje postojećeg jevrejskog. Kao i toliko često u istoriji, glavna poteškoca ne leži u stvaranju novog stanja, već u oslobađanju mesta za isto. Predrasude i interesi se ujedinjuju u zatvorenu falangu i pokušavaju da svim sredstvima spreče pobedu ideje koja im je neprijatna ili ih ugro1;ava. ,

Tako je borac za takav novi ideal, 1;ali bo1;e, prisiljen da se uz svo pozitivno naglašavanje istog, u prvoj liniji bori za negativan deo borbe, onaj koji treba da vodi uklanjanju sadašnjeg stanja.

Mlado učenje velikog i novog principijelnog značaja će, kao prvog oru1;ja morati da se lati sonde kritike u svojoj njenoj oštini, pa ma koliko to bilo neprijatno pojedincu.

O malo dubokom uvidu u istorijske razvitke svedoci i to, kada takozvano narodno danas stalno pridaje važnost tome da osigura da se oni nikako ne aktiviraju negativnom kritikom, već samo kreativnim radom; koliko detinjasto-tupavo toliko pravo "narodno" natucanje i dokaz, kako je pored ovih glava čak i istorija sopstvenog doba prošla bez traga. I marksizam je imao cilj, i on je poznao kreativnu delatnost (iako se pri tom radi samo o uspostavljanju despotije internacionalnog svetskog finansijskog jevrejstva); samo je on uza to prethodno sedamdeset godina vršio kritiku, i to uništavajuću, rastvarajuću kritiku i uvek iznova kritiku, sve dok stara drZava od ove večno pro1;diruće kiseline nije omekšala i bila dovedena do obaranja. Tek tada je počela njegova takozvana "gradnja". I to je bilo razumljivo, ispravno i logično. Postojeće stanje se još uvek ne uklanja prostim naglašavanjem i.

295

zastupanjem budućeg. Jer se ne može pretpostaviti da bi se pripadnici ili ~ak

interesenti sada već postoje. Čeg stanja mogli potpuno preobratiti i pridobiti za novo samo utvrđivanjem neophodnosti. Naprotiv, može samo previše lako da se desi slučaji, da onda baš dva stanja ostaju da postoje jedan pored drugog i da time takozvani pogled na svet postane partija, iz čiji jih okvira on ne može da se opet uzdigne. Jer je pogled na svet netrpeljiv i ne može se zadovoljiti ulogom jedne "partije pored druge", već zapovednički zahteva svoje sopstveno, isključivo i potpuno priznavanje kao i kompletno preobraćanje celog javnog života prema njegovim shvatanjima. On dakle ne može da trpi istovremeno dalje postojanje zastupanja ranijeg stanja.

To isto tako važi za religije.

I hrišćanstvo se nije moglo zadovoljiti time da izgradi sopstveni oltar, već je prinudno moralo da korača ka uništenju paganskih oltara. Samo iz ove fanatične netrpeljivosti se mogla stvoriti apodiktička vera; ova netrpeljivost je čak neophodna pretpostavka za nju.

Vrlo lako se može izneti prigovor da se kod takvih pojava u svetskoj istoriji najčešće radi o takvim specifičnog jevrejskog načina mišljenja; čak da ova vrsta netrpeljivosti i fanatizma otežava upravo jevrejsku osobitost. Ovo može po sto puta biti tačno, i može se duboko zaliti zbog ove činjenice i samo sa posve opravdanom neugodnošću njeno pojavljivanje u istoriji čovečstva ustanoviti kao nešto što je ovoj do tada bilo strano - ipak to ne menja ništa u tome da je ovo stanje danas baš tu. Muškarci koji čele da naš nemački narod oslobode iz sadašnjeg stanja ne treba da razbijaju glavu o tome kako bi bilo lepo kad ne bi bilo ovog i onog, već moraju da pokušavaju da utvrde kako se otklanja postojeće. Pogled na svet ispunjen neizdržljivom netrpeljivošću će se slomiti, samo idejom, teranom napred istim duhom, izborenim istom najjačom voljom, ali pri tom u sebi čistom i iznad svega istinski novom.

Pojedinac danas s bolom može da utvrdi da je u mnogo slobodniji antički svet sa pojavom Hrišćanstva dočao prvi duhovni teror, ali neće moći da pobije činjenicu, da od tada ova prisišla pritiska i vlada svetom, da se sila slama opet samo silom i teror samo terorom. Tek se onda kreativno može stvoriti novo stanje.

Političke partije su sklone kompromisima, pogledi na svet nikada.

Političke partije računaju M sa protivnicima, pogledi na svet proklamuju svoju nepogrešivost

I političke partije su prvobitno skoro uvek imale nameru da dodu na usamljenu despotsku vlast; ali bi nagon ka pogledu na svet se skoro uvek krije u njima. Ipak već uskost njihovog programa im otiče heroizam, koji zahteva pogled na svet. Uslužnost njihovog htenja im dovodi male i slabe duhove, sa kojima se ne mogu voditi krstački ratovi. Tako najčešće već rano ostaju u svojoj bednoj malenkosti. Ali time napuštaju borbu za pogled na svet i pokušavaju da, umesto toga, takozvanom "pozitivnom saradnjom" što je moguće brže osvoje mesta koje na valovu postojećih institucija i da što je moguće duže na njemu ostanu. To je hela njihova težnja. A ako ih ikada pomalo brutalno nadareni konkurentni pansionarac izgura sa ovih zajedničkih jasala, onda

296
razmišlja samo o tome i teži za tim da se silom ili lukavčinom opet pomeri

napred u gomili takode -gladnih, da bi najzad mogli, pa ko~talo ih to i najsvetijeg uverenja, da uzivaju na omiljenom izvori~tu hrane. Sakali politike! , Po~to jedan pogled na svet nikad nije spreman d8 deli sa drugim, onda on takode ne moze biti spreman da saraduje na postojeCem stanju koje osuđuje, veC oseCa obavezu da ovo stanje i celokupan protivni~ki svet ideja pobija svim sredstvima, to jest da priprema njihovo obaranje.

I ova ~isto razarajuca borba ~iju opasnost svi drugi odmah shvataju, te prema tome ona nailazi na zajedni~ko odbijanje, kao i pozitivna, koja napada radi priznavanja sopstenog novog sveta ideja, zahteva odlu~ne borce. Tako ce pogled na svet svoju ideju dovesti do pobeđe samo ako u svojim redovima ujedini najhrabrije i najdelotvornije elemente svog doba i svog naroda i dovede ih u ~vrste forme borbene-snaZne organizacije. Za to je ipak neophodno da on, uzimajući u obzir ove elemente, iz svoje op~te slike sveta izabere određene ideje i uvije ih u formu, koja se po svojoj preciznoj, poslovi~noj kratkoci ~ini pogodnom, da kao vera sluZi novoj zajednici ljudi. Dok je program samo politi~ke partije recept za zdrav ishod sledećih izbora, program pogleda na svet zna~i formulaciju objave rata protiv postojećeg uređenja, protiv postojećeg stanja, ukratko protiv postojećeg shvatanja sveta uop~te. Pri tom nije potrebno, da svaki pojedinac koji se bori za ovaj pogled na svet, dobije potpuni uvid u ta~no znanje o poslednjim idejama i razmi~ljanjima vođa pokreta. Mnogo je neophodnije da mu se razjasni nekolicina sasvim velikih gledi~ta, i da mu se neizbrisivo utisnu bitne osnovne linije, tako da potpuno bude prozet neophodno~cu pobeđe svog pokreta i njegovog u~enja. Ni pojedinac~ni vojnici ne biva upućen u razmi~ljanja vi~e strategije. Kao ~to se on mnogo više odgaja na stro~ disciplinu i fanati~no uverenje o pravu i snazi svoje stvari i na potpuno usmerenje na nju, onda to mora da se dogodi i kod pojedinac~nog pripadnika pokreta velikih razmera i velike budućnosti i najvećeg htenja.

Koliko bi malo vredela armija ~iji bi pojedinac~ni vojnici svi bili g~nerali, pa bilo to i samo zbog njihovog obrazovanja i njihovog razumevanja, toliko malo vredi politi~ki pokret kao zastupanje nekog pogleda na svet, ako bi hteo da bude samo sastajalište "umnih" ljudi. Ne, njemu su potrebni i primitivni vojnici, pošto se ina~e ne moze postići unutrašnja disciplina.

U bicu organizacije je, da moze da postoji samo ako najvi~em duhovnom vodstvu služi široka, više prema osećanjima usmerena masa. Ceta od dve stotine duhovno potpuno jednako sposobnih ljudi bi se trajno teze disciplinovala nego ona od sto devedeset duhovno manje sposobnih i deset vi~e obrazovanih.

Iz ove ~injenice je socijaldemokratija nekada izvla~ila najveću korist.

Ona je zgrabila pripadnike širokih slojeva na~eg naroda, otpu~tene iz vojne službe i veC tamo odgojena na disciplinu i prihvatila ih pod svoju isto tako snaZnu partijsku disciplinu. 1 njena oranizacija je predstavljala armiju oficira i vojnika. Nematki manuelni radnik, otpušten iz vojne službe je postao vojnici, jevrejski intelektualac oficir: Nema~ki sindikalni ~inovnici se pri tom mo~

smatrati podoficirima. Ono što je naše građanstvo uvek posmatralo uz klimanje glavom, činjenica da su marksizmu pripadale samo takozvane neobrazovane mase, je u stvari bila pretpostavka za uspeh istog. Jer dok su građanske partije u svojoj jednostranoj duhovnosti predstavljale nesposobnu, nedisciplinovanu bandu, marksizam je u svom manje umnom ljudskom materijalu obrazovao armiju partijskih vojnika, koji su slepo slušali jevrejskog dirigenta baš kao nekada nemačkog oficira. Nemačko građanstvo, koje se u principu nikad nije brinulo o psihološkim problemima, jer je bilo visoko iznad toga, ni ovde nije nailazilo za neophodno da razmisli, da bi spoznalo dublji smisao kao i skrivenu opasnost ove činjenice. Naprotiv se mislilo da je politički pokret, koji se formira samo iz redova "inteligencije", već iz tog razloga vredniji, i ima više prava, čak i više verovatnoće da dode na vlast nego neobrazovana masa. Nikada se nije shvatilo da snaga političke partije nikako ne leži u najvećoj i najsamostalnijoj mogućoj duhovnosti pojedinačnih članova, već mnogo više u disciplinovanosti poslušnosti kojom njeni članovi slede duhovno vodstvo. Odlučuje je samo vodstvo. Kada se dve trupe međusobno bore, neće pobediti ona u kojoj je svaki pojedinac dobio najviše strateško obrazovanje, već ona koja ima najnadmoćnije vodstvo i istovremeno najdisciplinovaniju, slepo najposlušniju, najbolje izdrilanu truppu. To je principijelno razumevanje koje uvek moramo da imamo u vidu pri ispitivanju mogućnosti da se pogled na svet ostvari.

Kad dakle, da bi smo neki pogled na svet doveli do pobede, treba da ga preuredimo u borbeni pokret, onda logično mora program pokreta da uzme u obzir ljudski materijal, koji mu je na raspolaganju. Koliko krajnji ciljevi i vodeće ideje moraju biti nepokolebljivi, toliko genijalno i psihološki ispravno mora reklamni program biti usmeren na dušu onih bez čije bi pomoći najlepša ideja većito ostala samo ideja.

Ako narodna ideja iz današnje nejasne lele leli da dode do jasnog uspeha, onda mora da iz svog širokog sveta misli izvuče određene principe koji su prema svom blicu i sadržaju pogodni da širu ljudsku masu obavežu na sebe, i to onu koja jedino osigurava borbu ove ideje slicnu pogledu na svet. To je nemacko radništvo.

Zato je program novog pokreta sa1.et u nekoliko, ukupno dvadeset pet nacela. Ona su određena da u prvom redu čoveku iz naroda daju grubu sliku htenja pokreta. Ona su u izvesnoj rneri politicko vjeruju koje s jedne strane vrbuju za pokret a druge strane je prikladno da pove:1;e vrbovane i spoji ih zajednički prihvacenorn obavezom.

Pri torn nikad ne sme da nas napusti sledeće uverenje: pošto je takozvani program pokreta po svojim krajnjim ciljevima obavezno ispravan, ali je u formulisanju ipak morao da obrati pa1.nju na psihološke momente, tokom vremena sigurno može da nastane uverenje, da bi se pojedini može:1;da određeni principi rnorali shvatiti drugačije, morali bi dobiti bolju formulaciju. Ali svaki takav pokušaj najčešće ispada koban. Jer se time nešto što bi trebalo da bude nepokolebljivo vrsto, predaje na diskusiju, koja, kao što je nekad pojedinačna tacka oduzeta iz verske dogmatske tvrdnje, ne bez prepreka daje

novu, bolju i pre svega jedinstvenu tvrdnju, već ce pre voditi do beskonačnih debata i do opšte zbrke. U takvom jednom slučaju uvek ostaje da se presudi šta je bolje: nova, srećnija formulacija koja podstiče razilajenje unutar pokreta, ili trenutno možda ne najbolja forma ali koja predstavlja u sebi zatvoren, vrst, iznutra potpuno jedinstven organizam. A svaka kontrola ce pokazati da poslednjem treba dati prednost. Jer pošto se kod promena uvek radi samo o spoljnjem oblikovanju, ovakve korekcije ce se uvek pojavljivati kao moguće ili poželjne. Konačno, kraj pomnosti ljudi postoji velika opasnost da oni u ovoj isto spoljnoj formulaciji nekog programa vide značajan zadatak pokreta. Time onda volja i snaga odstupaju radi odbrane same ideje, a aktivnost koja bi trebalo da se okrene napolje, ce se uništiti u unutrašnjim programskim borbama.

Kod učenja koje je u krupnim crtama zaista ispravno, manje je Stetno ako se zadržati jedno oblije, čak kad ono više ne odgovara baš sasvim stvarnosti, nego da se poboljšavanjem istog osnovni zakon pokreta, dotad smatram granitnim, preda na opštu diskusiju sa njenim najgorim posledicama. To je pre svega nemoguće sve dotle, dok se sam pokret tek bori za pobjedu. Jer, kako se čini da se ljudi ispune slepom verom u ispravnost nekog učenja ako stalnim izmenama spoljne konstrukcije istog sami stvorimo nesigurnost i sumnju?

Suština se zapravo nikad ne sme tražiti u spoljnjem obliju, već uvek samo u unutrašnjem smislu. A on je nepromenljiv; i u njegovom interesu se konačno može samo poželjeti da pokret, izbegavajući sve događaje koji razbijaju i stvaraju nesigurnost, dobije neophodnu snagu za njegovu odbranu. I ovde treba učiti na katoličkoj crkvi. Iako njen naučni sistem u nekim tačkama, delom sasvim suvislo, dospeva u koliziju sa egzaktnom naukom i istraživanjem, ona ipak nije spremna da preljeva makar i najmanji slog svojih načela. Ona je vrlo tačno shvatila da njena otpornost ne leži u većem ili manjem prilagodavanju dotičnim naučnim rezultatima koji u stvarnosti ipak uvek variraju, već mnogo više u krutom držanju za jednom utvrđene dogme, koje tek celini daju karakter vere. Tako ona danas stoji vršce nego ikada. Može se proroči da ce upravo u onoj meri u kojoj pojave belje ona sama kao umirujući pol u pojavama beljanja sve više zadobijati slepu privlačnost. Onaj, dakle, ko stvamo i ozbiljno teli pobjedu narodnog pogleda na svet, mora ne samo da shvati, da je za osvajanje takvog uspeha najpre pogodan samo borbeno sposoban pokret, već i, drugo, da ce se sam takav pokret oddati jedino uz utemeljenje nepokolebive sigurnosti i čistine njegovog programa. On ne sme da se usudi da u formulaciji istog ne udovolji zahtevima duha vremena, već mora da formu, jednom iznadenu kao povoljnu, zadržati zauvek, u svakom slučaju toliko dugo, dok se ne kruniše pobedom. Svaki pokušaj da se vode rasprave o svrhovitosti jedne ili druge programske tačke, unapred razbija zatvorenost i borbenu snagu pokreta u onoj meri, u kojoj njegovi pripadnici učestvuju u takvoj unutrašnjoj diskusiji. Time nije rečeno da danas izvaženo "poboljšanje". već sutra ne bi moglo biti podvrgnuto kritičkim ispitivanjima, da bi se prekosutra našla ponovo bolja

zamena. Onaj ko ovde jednom poruši granice oslobada put ~iji je po~etak poznat, ali ~iji se kraj gubi u beskraju.

Ovo vatno saznanje je u mladom nacionalsocijalisti~kom pokretu moralo biti upotrebljeno. Nacionalsocijalisti~ka nema~ka radni~ka partija je sa svojim programom dvadeset pet teza dobila osnovu koja mora biti nepokolebiva. Zadatak današnjih i buducih ~lanova našeg pokreta se ne sme sastojati u kriti~koj preradi ovih principa, veC pre u obavezivanju na njih. Jer bi ina~e sledeCa generacija sa istim pravom sa svoje strane ponovo rasipala snagu na takav ~isto formalan rad unutar partije, umesto da pokretu dovodi nove pripadnike a time i nove snage. Za veliki broj pripadnika bice našeg pokreta ce manje letati u slovima naših na~ela a više u smislu kojeg smo mi u stanju da im damo.

Ovim saznanjima je mladi pokret jednom zahvalio za svoje ime, prema njima je kasnije sa~injen program i u njima je da1je zasnovan na~in njegovog sirenja. Da bi se pomogla pobeda narodnih ideja, morala je biti stvorena narodna partija, partija koja se ne sastoji od intelektualnih voda veC i od manuelnih radnika!

Svaki pokuSaj da se bez takve borbeno sposobne organizacije ide na ostvarenje narodnih ideja, bi danas a i uvek ubuduce, kao i u proslosti bio bezuspeSan. Ali time pokret nema samo pravo vec obavezu, da se oseCa kao za~etnik pa tako i kao reprezentant ovih ideja. Koliko su osnovne ideje nacionalsocijalisti~kog pokreta narodne, toliko su istovremeno narodne ideje nacionalsocijalisti~ke. Ali ako nacionalsocijalizam teli da pobedi, mora da se obavezno i isk1ju~ivo izjasni za ovu tvrdnju. On ovde takode nema samo pravo veC i obavezu da najoštrije naglasi ~injenicu da je svaki pokušaj da se narodna ideja zastupa van okvira Nacionalsocijalisti~ke nema~ke radni~ke partije, nemoguc, u vecini slu~ajeva po~iva upravo na prevari.

Ako neko danas prigovara pokretu, da radi kao da je ..zakupio" narodnu ideju, onda na to postoji samo jedan odgovor:

Ne samo zakupio vec je za praksu oblikovao.

Jer OnO što je do sada postojalo pod tim pojmom, nije bilo pogodno, da se i najmanje uti~e na sudbinu našeg naroda, pošto je svim ovim idejama nedostajala jasna jedinstvena formulacija. Naj~šce se radilo samo o pojedina~nim nepovezanim saznanjima o veCoj ili manjoj ispravnosti, koja su ne retko medusobno protiivre~ila, ali ni u kom slu~aju nisu imala me dusobnu unutrašnju vezu. A ~ak da je nje i bilo, ona po svojoj slabosti nikad nebi bila dovoljna da se neki pokret postavi i gradi na njOj.

Samo je nacionalsocijalisti~ki pokret to uspeo.

Kad danas sva moguca udru1.enja i udru1.enjca, grupe i grupice a, što se mene ti~e, i "velike partije" r~ "narodni" zahtevaju za sebe, onda je to veC posledica delovanja nacionalsocijalisti~kog pokreta. Bez njegovog rada svim tim organizacijama nikad ne bi palo na pamet da re~ ..narodni" samo

300

I

izgovore, oni pod tom re(;ju ne bi uop~te ni~ta zami~ljali, a pOsebnO njihove

vodeće glave ne bi stajale ni u kakvom OdnOSU bilo kakve vrste prema tom pojmu. Tek je NSDAP ovaj pojam u(činila sadr:l-ajnom re(;i, koju svi mogu(Ijudi koriste; pre svega je On svojom uspe~nom reklamom delatno~cu pokazao i dokazao snagu ovih narodnih ideja, tako da već Sopstvena lakomost primorava druge da bar prema tvrdnjama ze(sli(;no.

Kao ~to su do sada sve stavljale u službu svoje sitni(;ave izborne ~pekulacije, tako je za ove partije pojam narodni danas ostao samo spoljni, šuplji ~lagort, kojim poku~avaju, da vrbujucu snagu nacionalsocijalisti(;kog pokreta nadoknade kod svojih sopostvenih (;lanova. Jer samo briga za sops-tveno postojanje kao i strah od uspona na~eg pokreta kojeg nosi novi pogled na svet i (;iji univerzalan zna(;aj slu(ite isto kao i njegovu opasnu isklju(;ivost, stavlja u usta reCi koje pre osam godina nisu poznavali, pre sedam godina su ismevali, pre ~est ozna(;avali kao glupost, pre pet pobijali, pre (;etiri mrzeli, pre tri sledili, da bi i.h pre dve godine kOna(;nO sami prihvatili i, zajedno sa njihovim uobi(;ajenim re(;nikom, upotrebili kao ratni(;ki pokli(; u borbi.

Pa (;ak i danas se stanlo mora ukazivati na to, da svim ovim partijama nedostaje svaka slutnja, ~ta je potrebno nema<!kom narodu.Najuverljiviji dokaz za to je povr~nost sa kojom re(; "narodni" uzimaju u svoje gubice! Ne manje opasni su pri tom svi oni, koji kao prividno narodni galame okolo, kuju fantasticne planove, oslonjene naj(;e~ce ni na ~ta drugo do na fiks-ideju, koja bi po sebi mogla biti tacka, samo je po svojoj izolovanosti ipak bez ikakvog znacaja za stvaranje velike jedinstvene borbene zajednice i nika-ko nije pogodna da takvu jednu gradi. Ovi ljudi, koji delimicno iz sopstvenih misli, delimicno iz procitanog me~aju neki program, su cesto opasniji negoli otvoreni neprijatelji narodne ideje. Oni su u najpovoljnijem slucaju neplodni teoreticari, a najce~ce uni~tavajuci brbljivci, i neretko veruju da talasastom bra.dom i pragermanskim prenemaganjem mogu da maskiraju duhoVnU i idejnu prazninu svog delanja i znanja.

Nasuprot svim ovim neprikladnim poku~ajima je zato dobro, ako se u secanje prizove vreme, kada je mladi nacionalsocijalisti(;ki pokret započeo svoju borbu.

BORBA IZ PRVOG PERIODA ZNACAJ GOVORA

Prva velika skup~tina od 24. februara 1920. u svecanoj sali Hotbrau-haus-a jo~ nije zamrla u nama, kad su već započele pripreme za sledecu. Dok je dotle smatrano pogibljenim da se u gradu kao ~to je Minhen svakog meseca ili (;ak svakih (;etrnaest dana drzi mala skup~tina, sada je trebalo da se svakih osam dana, dakle jednom nedeljno odrZava velika masovna skup~tina. Ne treba ni da siguran da nas je pritom stanlo i stanlo mu(;io samo jedan jedini strah: Da li će ljudi doći da li će nas slu~ati? -iako sam ja li(;no već tada bio nepokolebivo ubeden, da će, kadjednom budu tu, Ijudi i ostati i pratiti govor. U to doba je sve(;ana sala minhenskog Hotbrojhausa dobila za nas nacionalsocijaliste skoro uzvi~en znacaj. Svake nedelje jedna skup~tina, skoro

301

uvek u ovom prstOl1l, i svaki put je sala vi~e ispunjena a Ijudi pobomiji. Polazeci od "ratne krivice", za koju se tada niko nije brinuo, van mirovnih ugovora, obradeno je skoro sve, ~to je na bilo koji natin bilo neophodno kao

agitatorski svrhovito ili idejno. Narotito je samim mirovnim ugovorima poklonjena najveća pažnja. Sta je mladi pokret tada stalno predviđao velikim ljudskim masama, a kako se do sada skoro sve od toga ispunilo! Danas lako možemo da pričamo ili pišemo o ovim stvarima. Ali je tada javna masovna skupština, u kojoj se nisu nalazili građanski purgeri već razdraženi proletari, sa temom "Versajski mirovni ugovor" značila napad protiv republike i znak reakcionarnog, ako ne i monarhističkih nazora. Već kod prve recenice, koja je sadržala kritiku Versaja, naglašena je stereotipna upadica: "A Brest-Litovsk? Tako je masa uvek iznova urlala, tako dugo dok nije postepeno promukla ili referent konačno odustao od pokušaja da je ubedi. Covek je mogao glavom da udari u zid usled ožanjavanja zbog takvog naroda! Nije hteo da čuje. ni da razurne, da je Versaj bruka i sramota, tak ni da ovaj diktat znati netuvenu pljacku našeg naroda. Marksistička razarajuća delatnost i neprijateljska otrovna propaganda su doveli ove ljude van svakog razuma. A pri tom se nije smelo ni žaliti. Jer koliko je neizmerna bila krivica na drugoj strani! Sta je građanstvo uradilo da bi spretilo ovaj strahovit raspad, da bi mu pomoglo u susret i boljim i temeljitijim objašnjenjem oslobodilo put istini? Ništa i opet ništa! Onda ih nigde nisam video, sve te velike današnje narodne apostole. Možda su oni govorili na poselima, na cajankama ili u krugovima istomišljenika, ali ~;~tamo gde je trebalo da bude, među vukovima, tamo se nisu usuđivali; osim ako bi se našla prilika da mogu da zavijaju sa njima.

Meni lično je međutim onda bilo jasno, da je za malu osnovu, koja je ponajpre činila pokret, pitanje ratne krivice moralo biti računica, i to računica u srnslu istorijske istine. To ~to je naš pokret najviše masama posredovao poznavanje mirovnog ugovora, bila je pretpostavka za uspeh pokreta u budućnosti. Tada, dok su oni svi u tom rnilu videli još jedan uspeh demokratije, moralo se usprotiviti tome i zauvek se urezati u mozgove ljudi kao neprijatelj ovog ugovora, na osnovu ~ega bi kasnije, kad bi surova stvarnost razotkrila ovo varljivo delo lakog sjaja u njegovoj golim mnji, secanje na naš tadašnji stav pridobilo bi njihovo poverenje za nas.

Već u ono doba sam se uvek zalagao za to, da im se usprotivimo u važnim principijelnim pitanjima, u kojima je celokupno javno mnjenje zauimalo pogrešan stav, bez obzira na popularnost, mržnju ili borbu. NSDP nije smeo da postane strahovit javnog mnjenja već njegov vladalac. Ne treba da bude masi sluga, već gospodar!

Postoji naravno, a naročito za svaki još uvek slabi pokret, veliko iskušenje, da u trenucima, u kojima nadmoćnom protivniku uspe, da svojom veštinom zavodenja narod natera na ludi odluku ili na pogrešan stav, saopštjuje i sa njim vice, pogotovo onda, kad bi par razloga mogli da govore u korist tome, gledajući sa stanovišta samog mladog pokreta -pa bilo to i samo prividno. Ljudski kukavičluk će pri tome tako varljivo tražiti ovakve

302
razloge, da će skoro uvek naci bilo šta, što bi dalo privid pravu da se sa „sopstvenog stanovista“ utestjuje u takvom zlotinu.

Nekoliko puta sam doživio takve slutajeve u kojima je bila neophodna najveća energija, da se ne bi dopustilo brodu pokreta da uplovi u vestatki

izazvanu opstu struju ili, bolje, da ga ona ne bi nosila. Poslednji put, kad je na~oj davolskoj ~tampi, kojoj je postojanje nematkog naroda sasvim svejedno, uspeo, da pitanje Jurnog Tirola dovede do onog znataja koji bi morao biti koban za nematki narod. Ne razmisljajuci o tome kome su time vr~ili uslugu, mnogi takozvani „nacionalni“ ljudi i partije i savezi su se samo iz straha od javnog mnjenja, koje podstitu Jevreji, prikljutili opstem kriku i besmisleno pomagali u podrZ;avanju borbe protiv sistema, koji bi mi Nemci u ovoj dana~njoj situaciji morali da osecamo kao jedinu utehu u ovom svetu koji ide u propast. Dok nam medunarodni svetski Jevrejin polako ali sigurno pritiska grkljan, nasi takozvani patrioti urlaju protiv toveka i sistema, koji su se usudili da se bar na jednom mestu na zemlji izmaknu jevrejsko-slobodno-zidarskom zagrljaju ida ovom medunarodnom svetskom trovanju suprotstave nacionalistitki otpor. Ali je to bilo previ~e primamljivo za slabe karaktere, da jedro jednostavno uprave prema vetru i kapituliraju pred krikom javnog mnjenja. A o kapitulaciji se radilo! Ako ljudi u svojoj intirnoj la1.ljivosti i pokvarenosti ne ze1e da priznaju, mozda tak ni sami sebi, ipak ostaje istinito, da su samo kukavitluk i strah od narodnog raspolo1.enja koje je uzburkao Jevrejin, bili ti koji su ih podstakli da saraduju. Sva druga obrazlozenja su bedni izgovori malog gre~nika svesnog krivice.

Onda je bilo neophodno da se pokret preokrene 1.eljeznom pesnicom, da bi se ovim pravcem satuvao od propasti. Pokusati takav obrt u trenufku, kada javno mnjenje, podareno svirn podsticajnim snagama, kao veliki plamen gori samo u jednom pravcu, trenutno svakako nije mnogo populamo, cak je za od vaznog ponekad skoro opasno po zivot. Ali ne malo ljudi je u istoriji u takvim trenucima kamenovano za delo, za koje je potomstvo imalo kasnije sve povode da im na kolenima zahvaljuje.

Sa tim, medutim, jedan pokret mora da ratuna, a ne sa trenutnim odobravanjem dana~njice. Vec onda mo1.e da bude, da se u takvim tasovima pojedinac upla~i; samo on nikada ne treba da zaboravi da nakon svakog takvog tasa dolazi izbavljenje, ida pokret koji 1.elii da obnovi svet, ne treba da slu1.i trenutku vec buducnosti.

Pri tom se moze ustanoviti da su najveći i najpostojaniji uspesi u istoriji najtesce i obitno oni, koji su na svom pOCetku najmanje nailazili na razumevanje, jr su stajali u najo~trijoj suprotnosti sa op~tim javnim mnjenjem, sa njegovim shvatanjem i sa njegovom voljom.

To smo mogli da iskusirno vec onda, prvog dana na~eg javnog nas-tupa. Mi se zaista nismo „takmitili za naklonost masa“, vec smo se usprotivili ludilu ovog naroda, svuda. Skoro uvek je bilo tako, da sam tih godina ja stupao pred skup ljudi, koji su verovali u suprotno od onoga sto sam 1.eleo da kazem, i 1.eleli suprotno od onoga ~to sam ja verovao. Onda .ie zadatak od dva sata bio, da se dve do tri hiljade ljudi izdignu iz njihovog dodatasnjeg ube-303

denja, da se udarcem za udarcem razbije osnov njihovih dotadašnjih shvatanja ida se oni kona~no prevedu na tlo na~eg ubedenja i na~eg pogleda na svet.

Tada sam za kratko vreme nau~io ne~to va1;no, naime da neprijatelj odmah sam izbijem iz ruku orutje njegovog odgovora. Ubrzo je primeceno da

su naši protivnici, naročito u liku njihovih diskutanata, nastupali sa sasvim određenim "repertoarom", u kome su protiv naših tvrdnji isticani uvek isti prigovori, tako da je istovrsnost ovog postupka ukazivala na svrsishodnu jedinstvenu obuku. A tako je i bilo. Ovde smo mogli da upoznamo neverovatnu disciplinovanost propagande naših protivnika, i još i danas sam ponosam da sam pronašao sredstvo, ne samo da tu propagandu u inim nedelotvornom, već i da njene stvaraoce na kraju čak potužim istim oružjem. Dve godine kasnije sam postao gospodar u ovoj umetnosti.

Bilo je važno, da se u svakom pojedinačnom govoru prethodno shvati pretpostavljeni sadržaj i forma protiv prigovora koji se mogu očekivati u diskusiji pa ih onda već u sopstvenom govoru potpuno pobiti. Pri tom je bilo svrsishodno, da se mogući prigovori uvek odmah navedu i da se dokaže njihova neodnivenost; tako je slušalac, koji je, mada naključan naučenim prigovorima, ali inače došao časnog srca, bio lakše pridobijan prethodnim uklanjanjem razmišljanja utisnutih u njegovo pamćenje. Utužljena stvar sama sebe poriče a njegovu palnju sve više privlači predavanje.

To je bio razlog, zašto sam ja već nakon mog prvog predavanja u "Versajskom mirovnom ugovoru", koga sam čitao još kao "čovek za obrazovanje", pred trupom, predavanje utoliko izmenio, što sam sada govorio o "Versajskom i mirovnom ugovoru iz Brest-Litovska". Jer sam već za najkraće vreme, čak u toku razgovora o tom mom prvom izlaganju, mogao da utvrdim, da ljudi u stvari bačeni nisu znali o mirovnom ugovoru iz Brest Litovska, ali da je spretnoj propagandi njihovih partija uspelo, da upravo ovaj ugovor priču kao jedan od najstidljivijih nasilničkih akata u svetu. Upomostim sa kojom je širokoj masi uvek iznova iznošena ova laž, je trebalo pripisati, da su milioni Nemaca u Versajskom mirovnom ugovoru videli pravednu odmazdu za zločin koji smo počinili u Brest Litovsku, čime su svaku pravu borbu protiv Versaja osećali kao nepravdu i ostajali ponekad najiskrenije, moralno ogorčeni. A to je takođe bio razlog, zbog koga je koliko besramna toliko gusna reč "reparacija" mogla da se odomaci u Nemačkoj. Ova najlažnija podlukost je milionima naših razdraženih sunarodnika zbilja izgledala kao zadovoljenje više pravde. Strašno, ali je bilo tako. Najbolji dokaz za to je pružio uspeh propagande koju sam uveo protiv Versajskog mirovnog ugovora, pre koje sam dao razjašnjenje ugovora iz Brest Litovska. Suprotstavio sam oba mirovna ugovora, upoređivao ih tačku po tačku, pokazao odista upravo bezgraničnu humanost jednog ugovora nasuprot neljudske strahote drugog, a rezultat je bio delotvoran. O toj temi sam tada govorio na skupovima od dve hiljade ljudi, na kojima su me često susretali pogledi iz tri hiljade često neprijateljskih očiju. A tri sata kasnije sam pred sobom imao ustalasanu masu punu najsvetijeg uzbuđenja i bezmemnog gneva.

304

Ponovo je iz srama i mozgovih gomića koja je brojala na hiljade, proterana velika laž i umesto toga usadana istina.

Oba izlaganja, naime o „Stvaram uzrocima svetskog rata“ i o

"Mirovnim ugovorima iz Brest Litovska i Versaja" sam tada držao za najvažnije, tako da sam ih na desetine puta ponavljao i ponavljao, uvek u

novoj verziji, sve dok se bar o toj tatki nije prosirilo odredeno jasno i jedinstveno shvatanje među ljudima, među kojima je pokret dQbio svoje prve članove.

Ovi skupovi su za mene litno bili dobri još i zato, što sam se preorientisao u govornika na masovnim skupovima, što mi je patos postao dobro poznat a i gesta, ona koja zahteva velik prostor koji obuhvata hiljade ljudi. U to doba nisam, osim, kako je već naglaseno, u malim krugovima, video nijedno objašnjenje u tom pravcu od strane partija, koje se danas razmecu i rade, kao da su one izvršile obrt u javnom mnjenju. A ako je negde neki takozvani nacionalni političar držao izlaganje u tom pravcu, onda samo pred krugovima, koji su već uglavnom bili njegovog uverenja, i kod kojih je izneto predstavljalo u najvećoj meri jatanje sopstvenog shvatanja. Ali tada stvar nije bila u tome, već isključivo u tome, da se prosvetivanjem i propagandom, pridobiju oni ljudi, koji su do tada prema svom vaspitanju i shvatanju ostajali na protivničkom tlu.

I letak smo stavili u službu ovog prosvetivanja. Već u trupu sam sastavio letak gde sam suprotstavio mirovne ugovore iz Brest Litovska i Versaja, koji je deljen u vrlo velikim tiražima. Onda sam kasnije zalihe preuzeo za partiju, a efekat je opet i ovde bio dobar. Prvi skupovi su se uopšte odlikovali time što su stolovi bili prekriveni svim mogućim listima, novinama, brosurama itd. No, težiste je bilo stavljeno na izgovorenu reč. I zaista je samo i jedino to u stanju da izvrši zbilja velike preokrete i to iz opstih psiholoških razloga.

Već u prvom tomu sam zaključio, da svi veliki događaji svetskih preokreta se nisu desili pisanom već izgovorenim rečju. Na to se u jednom delu stampe nadovezala duža diskusija u kojoj su, naravno, naročito naši građanski preprednjakovi zauzimali vrlo ostar stav prema takvoj tvrdnji. Već i sam razlog zašto se to desavalo pobija sumnjivac. Jer građanska inteligencija protestuje protiv ovakvog shvatanja samo zato, što joj samoj očigledno nedostaje snaga i sposobnost uticanja na mase izgovorenim rečju, jer se uvek bacala više na isto spisateljsku delatnost a odričala se onog stvarnog agitatorskog u govoru. Takva navika vodi, s vremenom, međutim, obavezno do onoga što danas odlikuje naše građanstvo, naime do gubitka psihološkog instinkta za dejstvo mase i uticaj na mase.

Dok govornik iz gomile pred kojom govori dobija stalnu korekciju svog izlaganja, ukoliko neprekidno na licima svojih slušalaca može da procenjuje, u kojoj meri oni sa razumevanjem mogu da slede njegove izvode, i da li utisak i dejstvo njegovih reči vode željenom cilju, pisac svoje misli uopšte ne poznaje. Zato on od početka neće ciljati na određenu ljudsku gomilu koja mu se nalazi pred očima, već će svoje izvode držati sasvim uopšteno. Ali

305
on time do izvesnog stepena gubi na psihološkoj finoci i, kao posledica, na ugladenosti. Tako će opet uzeti, briljantan govornik uvek moći bolje da piše nego briljantan pisac da govori, osim ako stalno ne čeka ovu većtinu. Uz to dolazi, da je masa ljudi po sebi lenja, da tromo ostaje u koloseku starih navika i sama po sebi samo nerado posećuje našim napisanim, ako ne odgovara

onom u ~ta sami yeruju, i ne donosi ono ~emu se nadaju. Stoga spis odredene tendencije naj~e~ce ~itaju samo ljudi koji se yec sami mogu ura~unati u oyaj prayac. U najboljem slucaju letak ili plakat mogu zbog syoje kratkoce da ra~unaju s tim da i kod onog koji druga~ije misli za trenutak naidu na paZnju. Vece izgleda yeC ima slika, sa syim syojim formama, sye do filma. Oyde ~oyek jo~ manje treba da radi mozgom; dovoljno je da gleda, u najboljem slu~aju da se jo~ pro~itaju sasyim kratki tekstoyi, pa ce tako mnogi pre biti sprernni da prihyate slikovni prikaz nego da ~itaju du~i spis. Slika za mnogo krace vreme, skoro bih mogao da kaZem odjednom, daje ~oyeku obja~njenje koje on iz napisanog prima tek drugotrajnim ~itanjem.

NajyaZnije je, medutim, da spis nikad ne zna u koje ruke dolazi, a ipak mora da zadrZi syoju odredenu yerziju. Efekat ce, op~te uzey, biti utoliko yeci, ~to yi~e ova yerzija odgoyara duhovnom niyou i syojstvenosti uprayo onih, koji ce biti njegoyi ~itaoci. Knjiga koja je odredena za ~iroke mase, mora stoga od poCetka da poku~a, da po stilu i yisini deluje druga~ije nego delo odredeno za yi~e intelektualne slojeye.

Samo po toj prirodi sposobnosti prilagodavanja se napisano pribli1.aya izgoyorenoj re~i. Goyomik mo~e ~to se mene ti~e, da obraduje istu temu kao knjige, on ce ipak, ako je yelik i genijalan narodni goyomik, jedya moci da isti prigovor i isti materijal ponoyi dya puta u istoj formi. On ce uyek pustiti da ga nosi ~iroka masa, tako da mu prema oseCaju postanu te~ne uprayo one re~i, koje su mu potrebne, da bi goyorio srcima syojih doti~nih slu~alaca. Ako on jo~ pomalo luta, pred sobom uyek ima ~ivu korekturu. Kako je yec gore re~eno, on mo~e da ~ita iz mimike syojih slu~alaca, da li, prvo, razumeju ~ta on govori, drugo, da li mogu da prate celinu, i trece, u kojoj meri ih je uyerio u ispravnost iznetog. Ako yidi -prvo -, da ga ne razumeju, onda ce u syom obja~njenju postati tako primitivan i jasan, da i poslednji mora da ga razume; ako oseti -drugo -, da ne mogu da ga slede, onda ce tako pa~ljiyo i polako, graditi syoje ideje, dok ~ak i najslabiji od syih yi~e ne zaostaje, i on ce -trece -, ukoliko nasluti da izgleda nisu uyereni u ispravnost iznetog, to ponayljati tako ~esto i uyek na noyim primerima, sam iznositi njihoye prigoyore, koje oseti i neizgoyorene, i tako ih dugo pobijati i razbijati, dok kona~no i poslednja grupa opozicije vec dr~anjem i mimikom ne poka~e kapitulaciju pred njegoyim dokaziyanjem.

Pri tom se pe retko kod ljudi radi o preyladavanju presuda, koje nisu zasnoyane u njihoyom razumu, vec se naj~e~ce nesvesno, oslanjaju samo na osecaj. Preyladati oye granice instinktivne nenaklonosti, oseCajne mrZnje, pristrasne odbojnosti, je hiljadu puta te~e nego ispravljanje pogre~nog i zabludeolog nau~nog mi~ljenja. Pogre~ni pojmoji i lo~e znanje se mogu ukloniti pou~ayanjem. Otpori oseCanja nikada. Jedino apelovanje na ove

306

I

tajanstvene snage mo~e ovde da ima efekta; a to ne mo~e pisac, vec skoro jedino govomik.

Najuverljiviji dokaz za to je ~injenica, da uprkos ~esto vrlo spretno opremljenoj gradanskoj ~tampi, koja u ne~uvenim milionskim tira1;ima

preplavljuje na~ narod, ova ~tampa nije mogla da spre~i ~iroku masu, da postane najljuci neprijatelj upravo ovom gradanskom svetu. Cela bujica novina i sve knjige, koje intelektualizam proizvodi iz godine u godinu, klizi niz milione ni~ih slojeva kao voda niz nauljenu kofu. Ovo mo~e da doka1;e samo dvostruko: ili neispravnost sadr:1;aja celog ovog spisateljstva na~eg gradanskog sveta ili nemogucnost da se samo pisanim delima dospe do srca ~iroke mase. A svakako posebno onda, kad se sama ta pisana dela tako malo psiholo~ki usmerena, kao ~to je to ovde slu~aj.

Neka se samo ne uzvрати (kao ~to su to poku~ale jedne velike nema~ko-nacionalne novine u Berlinu), da je ipak sam marksizam upravo svojim pisanim delima, posebno dejstvom temeljnog dela Karla Marksa, dao protiv dokaz ovoj tvrdnji. Povr~nije se jo~ retko moglo podr~vati pogre~no gledite. Ono ~to je marksizmu dalo za~udujucu moc nad ~irokim masama, ni u kom slu~aju nije formalno, pismeno dato delo jevrejskog intelektualnog rada, vec mnogo vi~e gnusan govorni~ki talas propagande, koji se tokom godina dokopao ~irokih masa. Od sto hiljada nema~kih radnika, u proseku jo~ ni sto ne poznaje ovo delo, koje je oduvek prou~avalo hiljadu puta vi~e intelektualaca a narOCito Jevreja, nego stvarnih pripadnika ovog pokreta iz velikih ni~ih slojeva. Ovo delo uop~te i nije napisano za ~iroke mase, veC isklju~ivo za intelektualno vodstvo njihove jevrejske ma~ine za osvajanje sveta; onda ih se zagrevalo sasvim drugim materijalom: ~tampom. Jer to je ono ~to marksisti~ku ~tampu razlikuje od na~e gradanske. Marksistj~ku štampu su pisali agitatori, a gradanska je rado btela da agituje preko pisaca. Socijaldemokratski nadriredaktor, koji skoro uvek u redakciju dolazi iz zbomog lokala, poznaje svoje ljude bolje nego ijedan drugi. A gradansko piskaralo, koje pred ~iroku masu izlazi iz svoje pisarnice, razboljeva se vec od samog njihovog isparavanja pa zato i pisanom re~ju stoji bespomocno nasuprot njih.

Sto je marksizmu pridobilo milione radnika je manje na~in pisanja marksisti~kih utemeljiva~a, a mnogo vi~e neumomi i zbilja sna1;ni propagandni rad desetina hiljada neumornih agitatora, pOCev od velikog hu~ka~kog apostola pa dole do malog sindikalnog ~inovnika i poverenika i diskutantata; na stotinama hiljada skupova su ovi narodni govomici, stojeCi na stolu u zadimljenoj kr~mi, bombardovali mase i tako sticali neverovatno znanje o ovom ljudskom materijalu, ~to im je tek zaista omogucilo, da izaberu najbolje oru~je za napad na zamak javnog mnjenja. Pa su dalje, gigantske masovne demonstracije, ov~ povorke stotina hiljada ljudi, utiskivali malom, sirotom ~oveku ponosito ubedenje, da je kao mali crv ipak deo velikog zmaja pod ~ijim ce ufarenim dahom omra~eni gradanski svet nestati u plamenu a proleterska diktatura slaviti poslednju, kona~nu pobedu.

~ 307-

Iz takve propagande su onda došli ljudi koji su bili spremni i pripremljeni da citaju socijaldemokratsku štampu, ali štampu koja opet nije pisana vec pricana. Jer dok u gradanskom taboru profesori i ucenjaci teoreticari i pisci svih vrsta katkad i pokušali da govore, u marksizmu govomici ponekad pokušavaju ida pišu. A upravo ce Jevrejin, koji ce se ovde

još posebno posmatrati, opšte uzev, snagom svoje lažljive dijalekticke spretnosti i ugladenosti, još i kao pisac više biti agitatorski govornik nego konstruktor koji piše.

To je razlog zašto građanski novinski svet (bez obzira na to što se sama najvećim delom pojavljivala pa zato nema interesa da zbilja poduci široku masu) ne može da vrši ni najmanji uticaj na orijentisanje najširih slojeva našeg naroda.

Koliko je teško oboriti prema osećanju nastale predrasude, raspoloženja, osećaje itd, i zameniti ih drugima, od koliko jedva merljivih uticaja i uslova zavisi uspeh, senzibilni govornik može da proceni po tome, da čak i doba dana u kom se izlaganje odvija, može da bude od presudnog uticaja na njegov efekat. Isto izlaganje, isti govornik, ista tema deluju sasvim različito u deset sati ujutru, u tri sata popodne ili uveče. Ja sam još kao početnik sazivao skupove za pre podne, a posebno se secam manifestacije, koju smo držali kao protest "protiv pritisaka na nemacke oblasti" u minhenskom Kindl-podrumu. Tada je to bila najveća sala u Minhenu i pothvat je izgledao velik. Da bih pripadnicima pokreta i svitna, koji su inače došli, olakšao posetu, sazvao sam skup za nedeljno prepodne, deset sati. Rezultat je bio depresivan ali u isto vreme izvanredno poucan: sala puna, utisak zbilja impresivan, ali raspoloženje ledeno, niko se nije zagrejao, a ja sam se kao govornik sam osećao duboko nesrećnim, jer nisam mogao da uspostavim vezu, ni najmanji kontakt sa mojim slušaocima. Mislio sam da nisam govorio gore nego inače; samo je efekat izgleda bio jednak nuli. Potpuno nezadovoljan, mada bogatiji za jedno iskustvo, ja sam napustio skup. Probe koje sam kasnije vršio na isti način, vodile su do istog rezultata.

Ovo ne sme da čudi. Neka čovek ide na pozorišnu predstavu i gleda neki komad popodne, u tri sata, i isti komad sa istom postavkom uveče, u osam sati, pa će se začuditi zbog različitog efekta i utiska. Čovek sa prefrimenim osećanjem i sposobnošću da sam sebi pojasni ovo raspoloženje, će bez daljeg moci da ustanovi, da utisak popodnevne predstave nije tako velik kao kod večernje. Čak i za bioskopsku predstavu vazi ista tvrdnja. To je važno zbog toga, što bi se kod pozorišta moglo reći, da se možda glumac popodne ne trudi kao uveče. Film, međutim popodne nije drugaciji nego u pola devet uveče. Ne, vreme samo vrši ovde određen uticaj, baš kao na mene prostor. Ima prostorija, koje ostavljaju hladnim, iz razloga koji se samo uz teskoće mogu shvatiti, a koje svakom stvaranju raspoloženja na neki način pružaju najzesci otpor. I tradicionalna sećanja i predstave, koje postoje u čoveku, mogu odlučujući da odrede utisak. Tako će izvedba "Parsifala" u Bajroitu delovati uvek drilgacije nego na nekom drugom mestu u svetu. Tajanstveni čar kuće na

308
festivalskom brdu starog pograničnog grofovskog grada se ne može zameniti ili bar nadoknaditi samo vanjsinom.

U svimovim slučajevima se radi o povredi slobode volje čoveka. Ovo, naravno, najčešće važi za skupove, na koje, po sebi, dolaze ljudi suprotno orijentisane volje, a koji sada moraju biti zadobijeni za novo htenje. Ujutru pa tak i tokom dana se, voljne snage čoveka, čini se, još sa najjačom energijom

opiru poku~aju nametanja tude volje i tudeg mi~ljenja. Uve~e, naprotiv, lak~e podleZu savladujucoj snazi ja~eg htenja. Jer u stvari svaki ovakav skup predstavlja borbu dve suprotstavljene sile. NadmoCnoj govomi~koj ve~tini savladujuce apostolske prirode ce line poci za rukom, da pridobije Ijude za novo htenje, koji su vec sami na najprirodniji na~in iskusili slabljenje svoje otpomosti, kao i one, koji jo~ potpuno poseduju duhovnu i voljnu elasti~nost. Istoj svrsi sluZi i ve~ta~ki stvoren a ipak tajnovit sumrak katoli~kih crkvi, svetla koja gore, tamjan, kadionice itd.

U ovom rvanju govomika sa protivnikom koga treba preobratiti ce ovaj postepeno dobiti onu ~udnovatu osetljivost za psiholo~ke uslove propagande, koji piscu skoro uvek nedostaju. Zato ce napisano zbog svog ograni~enog dejstva, op~te uzev, vi~e sluZiti odrZavanju. u~vr~civanju i produbljivanju veC postojeceg shvatanja ili gledita. Svi stvamo veliki istorijski prevrati zato nisu izvr~eni napisanom re~ju, vec ih je ona u najboljem slu~aju sledila.

Ne veruje se da bi se Francuska revolucija ikada ostvarila filozofskim teorijama, da nije na~la armiju hu~ka~a, koju su vodili demagozi najveceg stila, i koja je raspirivala strasti po sebi izmu~enog naroda, dok najzad nije usledila ona strahovita erupcija, koja je celu Evropu skamenila od straha. Isto tako ni najveći revolucionari preokret najnovijeg doba, bolj~evika revolucija u Rusiji, nije izvr~na Lenjinovim spisima, vec govomi~kom aktivno~cu koja budi mrZnju, od strane bezbroj najvećih i najmanjih hu~ka~kih apostola. Narod analfabeta odista nije za komunisti~ku revoluciju od~evljavao teorijskom lektirom jednog Karla Marksa, vec blje~tanim nebom, o kom su narodu pri~ale hiljade agitatora, svi svakako u sluZbi jedne ideje.

A to je uvek bilo i ve~ito ce i ostati tako.

Tvrdo glavom neiskustvu na~e nema~ke inteligencije sasvim odgovara da veruje, da po duhu pisac obavezno mora da bude iznad govomika. Ovo shvatanje je na fin na~in ilustrovano kritikom vec jednom pomenutih nacionalnih novina, u kojoj se konstatuje, da je ~ovek tako ~esto razo~aran kad iznenada vidi od~tampan govor priznatog velikog govomika. To me podseca na jednu drugu kritiku, koja mi je tokom rata dospela u ruke, ona je do sitnica stavljala pod lupu govore Lojda Dzordza, koji je tada jo~ bio ministar naoru~anja, da bi do~la do umne konstatacije, da se kod ovih govora radi o duhovno i nau~no manje vrednim, uostalom banalnim i razumljivim proizvodima. A e!lda sam i sam dobio u ruke neke od ovih govora, kao knjizicu, i morao sam da se glasno nasmejem, da normalna nema~ka masti-Ijara nema razumevanja za ova majstorska dela du~evnog uticaja na mase. Ovaj ~ovek je te govore procenjivao upravo isklju~ivo prema utisku, koji su oni ostavljali na njegovu sopstvenu blaziranost, dok se veliki engleski

309

demagog orijentisao jedino na to, da na masu svojih slu~alaca i, u naj~irem smislu, na ceo engleski narod izvr~i najveCi moguci uticaj. Posmatrano sa tog stanovit~ta, govori ovog Engleza su hili najcudesnija ostvarenja, po~to su svedocili o upravo zadivljujućem poznavanju du~e ~irokih narodnih slojeva. Njihov efekatje hio stvamo potpun.

Uporedimo sa tim hespomocno natucanje jednog Betmana Holvega.

Naizgled su ovi govori, hili, prirodno, umniji, ali su u stvari pokazivali samo nesposobnost ovog coveka da govori svom narodu, koji zapravo nije ni poznavao. Uprkos tome, prosečni vrapčići mozak nemacke, naučno naravno, najviše ohrabrovane spisateljske duše uspeva da proceni umnost nemackog ministra prema utisku koji govor, čiji je cilj dejstvo na mase, ostavlja na njegovu dušu, zakrecenu glasnom naukom, da je uporedi sa istom kod nemackog dnavnika, čije umna hrhrljarija kod njega, prirodno, nailazi na prijemcivo tlo. Da je Lojrd Džordž po genijalnosti ne samo dorasto Betmanu Holvegu, već da je hiljadu puta iznad njega, dokazuje time, što je u svojim govorima pronašao onu formu i onaj izraz koji su mu otvorili srce njegovog naroda i pustili ovaj narod da najzad potpuno služi njegovoj volji. Upravo u primitivnosti ovog jezika, prvohitnosti njegovih izražajnih formi i upotrebi lako razumljivih, najjednostavnijih primera leži i dokaz za nadmoćnu politicku sposobnost ovog Engleza. Jer govor jednog državnika njegovom narodu ne treba da merim prema utisku koji on ostavlja na univerzitetskog profesora, već prema dejstvu koje on vidi na narod. I samo to je merilo za genijalnost govornika.

* * *

Zadivljujući razvoj našeg pokreta koji je tek pre nekoliko godina osnovan ni iz cega, a danas se već smatra vrednim, da ga svi unutrašnji i spoljni neprijatelji našeg naroda najotrije progone, treba pripisati stalnom uzimanju u obzir i primeni ovih saznanja.

Ma koliko da su spisi pokreta važni, ipak će u našoj današnjoj situaciji imati veći značaj za podjednako i jedinstveno vaspitanje naših i nižih voda, nego za pridobijanje protivnički orijentisanih masa. Samo u najredim slučajevima će se uhedeni socijaldemokrat ili fanaticni komunist odluciti da nahvati nacionalsocijalisticku hroćuru ili čak knjigu, da je procita da iz tog stekne uvid u naše shvatanje sveta, ili da prouci kritiku svoga. Čak će se i novine citati samo vrlo retko, ako unapred nose pečat partijske pripadnosti. Uostalom i to hi malo koristilo, jer je ukupna slika jednog jedinog novinskog hroja tako iskidana i po efektu tako razhiljena, da se od jednokratnog primanja k znanju ne sme očekivati nikakav uticaj na čitaoca. Ne sme se i ne treba zahtevati ni od koga, kome su i pfeninzi vami, da se, samo iz te naše kao objektivnom objašnjenju stalno pretplati na protivnicke novine. Među desetina hiljada neće to učiniti ni jedan. Tek onaj ko je već pridobijen za pokret, će stalno čitati organ partije i to kao redovnu službu informisanja svog pokreta. Sasvim drugacije stvar stoji sa "pricanim" letkom! Jedan ili drugi čovek će ga, naročito ako ga dohija besplatno, mnogo pre uzeti u ruke, utoliko

310

više, ako je tema, koja je trenutno predmet razgovora svih ljudi, već u naslovu plastično obradena. Nakon više ili manje temeljnog pregleda će se takvim letkom moći obratiti pažnja na nova gledišta i orijentacije, pa i na novi pokret. A jedino time se, čak i u najpovoljnijem slučaju, daje samo slab poticaj, a nikada gotova činjenica. Jer i letak može samo da podstakne na nešto ili da ukaže na nešto, a dejstvo će nastupiti samo u vezi sa narednim temeljitim poučavanjem i prosvetljavanjem njegovih članova. A ovo jeste i ostaje uvek

masovni skup.

Masovni skup je ve(; i stoga potreban, jer na njemu pojedinac, koji se najpre kao budući pripadnik mladog pokreta ose(a usamljenim, i lako zapada u strahovanje da je sam, po prvi put dobija sliku veće zajednice, što kod većine ljudi deluje snažeci i ohrabrujući. Isti čovek će u okviru čete ili bataljona, sa svih strana okružen drugovima, lakšeg srca poci u juriš, nego što bi to učinio, upućen samo na sebe. U rulji se uvek oseća pomalo skrivenim, pa iako bi u stvari hiljade razloga govorilo protiv toga.

Zajedništvo velike manifestacije, međutim, ne jača samo pojedinca, već i povezuje i pomaže stvaranje novog duha saveza. Čoveku, koji je kao prvi zastupnik novog urenja u svom preduzeću ili svojoj radionici izložen teškim konfliktima, neophodno je potrebno ono jačanje, koje leži u uverenju, da je član i borac velikog, opsevnog saveza. Utisak ovog saveza dobija ipak po prvi put samo na zajedničkoj masovnoj manifestaciji. Kada iz svoje male radionice ili iz velikog preduzeća, u kom se oseća vrlo malim, po prvi put uđe na masovni skup, pa oko sebe ima hiljade i hiljade ljudi istog shvatanja, kada kao onaj koji tuda bude povučen snamirnim delovanjem sugestivne opijenosti i oduševljenja tri do četiri hiljade drugih, kada mu oči uspeh i odobravanje hiljada potvrđuju ispravnost novog urenja, i po prvi put bude surnju u istinitost njegovog dotadašnjeg ubedenja -onda - podle; e -arobnom uticaju onoga što označavamo rečju sugestija mase. Htenje, čemja ali i snaga hiljada se akumuliraju u svakom pojedincu. Čovek koji surnjičavo i kolebajući se dođe na taj skup, napušta ga duševno ocvrsnut: postao je član zajednice. Nacionalistički pokret to ne sme nikada da zaboravi, a posebno ne sme da dopusti nikada, da na njega utiču oni građani, koji sve bolje znaju, ali su uza sve to proigrali veliku dnavu, zajedno sa sopstvenim egzistencijom i vladavinom svoje klase. Da, oni su strašno pametni, mogu sve, razvneju sve - samo jedno nisu razumeli, naime da sprere, da nemački narod padne u ruke marksizma. Tu su najbednije i naj;alosnije, tako da je njihova sadašnja uobročenost samo umišljenost, koja kao oholost, kao što je poznato, uvek uspeva na istom drvetu pored gluposti.

Kad ovi ljudi danas ne primaju naročitu vrednost izgovorenoj reči, to uostalom rade samo zato, što su već i sarni, bogu slava i hvala, jako ubedeni u nedelotvornost sopstvenih govoranija.